

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Дмитро ШВЕЦЬ

2026

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Миколи КОВАЛЬЧУКА на тему
«Відповідальність за пособництво державі-агресору
за кримінальним правом України»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Кафедра кримінального права та кримінології факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ, заслухавши публічну презентацію наукових результатів дисертації Миколи КОВАЛЬЧУКА на тему «Відповідальність за пособництво державі-агресору за кримінальним правом України», а також за результатами оцінки рецензентів та експертної позиції учасників фахового семінару, проведеного 24 березня 2026 року, констатує наступне:

Тема дослідження є актуальною. Статтею 34 Конституції України встановлено, що кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

На сьогодні наша країна перебуває у найбільш складному становищі з часів проголошення її незалежності внаслідок агресивного повномасштабного російського вторгнення (так званої спеціальної військової операції). Ці події

призвели не тільки до змін у соціальному, економічному, політичному становищі регіонів, але й до появи нових викликів та зміни акцентів розподілу злочинності та змін чинного законодавства. До воєнного вторгнення більш-менш стабільна криміногенна ситуація злочинності наразі характеризується появою нових видів кримінальних правопорушень, зокрема, у окремій статті Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) встановлено кримінальну відповідальність за пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України). Це пов'язано з появою на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, анексованій території Автономної Республіки Крим та ряду інших тимчасово окупованих місцевостей півдня України осіб, які добровільно і свідомо підтримують країну-агресора.

У період здійснення активної фази бойових дій, пов'язаної із збройною агресією російської федерації проти України, було внесено зміни до чинного законодавства для формування правових засобів протидії кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки України.

Із початком військової агресії проти України законотворча діяльність Верховної Ради України відбувається у досить швидких темпах, що, безумовно, диктується вимогами воєнного стану. Проте ця швидкість інколи негативно впливає на якість прийнятих норм, у тому числі кримінально-правових.

Вносячи зміни до КК України та доповнюючи кодекс ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» та ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору», формулюючи у них об'єктивну сторону складів кримінальних правопорушень, законодавець спричинив порушення логічної структури відповідного розділу кодексу та допустив змішування визначень об'єктивних сторін відповідних складів, передбачених різними статтями. Крім того, об'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 та ст. 111-2 КК України, може частково охоплюватися диспозиціями інших статей – ст. 109 (дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, публічні заклики до таких дій); ст. 110 (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України); ст. 111 (державна зрада). Доведення самого факту цього злочину є достатньо непростим і складним, зокрема й в частині доведення умислу на вчинення колабораційних дій. Крім того, цей закон поширюється на дуже велику кількість осіб, діяння яких можуть підпадати під його дію. І часткове його застосування щодо якоїсь конкретної особи фактично буде вибірковим правосуддям, яке свідчитиме про певну недосконалість цієї правової норми.

Водночас комплексного аналізу проблематики кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору за кримінальним правом України до цього часу здійснено не було, що зумовлює актуальність проведеного

дослідження. Воно сприятиме системному тлумаченню кримінального закону в частині регламентації відповідальності за пособництво держав-агресору, що, у свою чергу, сприятиме забезпеченню єдності та правильності правозастосування, а також формулюванню науково обґрунтованих шляхів удосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність в частині досліджуваної проблематики.

Усі ці аспекти підкреслюють важливість та актуальність обраної проблематики. З огляду на наведене вище, наукове дослідження Миколи КОВАЛЬЧУКА є актуальним і важливим для національної юридичної науки та практики.

Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи факультету № 1 з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Львівського державного університету внутрішніх справ «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» на період 2024–2027 рр. (номер державної реєстрації 0124U005075).

Мета дисертації - шляхом комплексного дослідження кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору за кримінальним правом України формулювання науково обґрунтованих рекомендацій щодо кримінально-правової кваліфікації відповідних посягань та пропозицій щодо удосконалення кримінального законодавства у цій сфері.

З огляду на мету, в дисертації вирішено такі завдання:

- з'ясовано стан дослідження проблем кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору у вітчизняній кримінально-правовій доктрині;
- досліджено соціальну обумовленість кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в Україні;
- з'ясовано зміст об'єкта складу пособництва державі-агресору;
- проаналізовано ознаки об'єктивної сторони складу пособництва державі-агресору;
- здійснено аналіз ознак суб'єкта складу пособництва державі-агресору;
- досліджено зміст ознак суб'єктивної сторони складу пособництва державі-агресору;
- здійснено відмежування пособництва державі-агресору від суміжних складів кримінальних правопорушень;
- досліджено караність кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 Кримінального кодексу України.

Об'єктом дослідження є відповідальність за кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України.

Предметом дослідження є відповідальність за пособництво державі-агресору за кримінальним правом України.

Методологічну основу дослідження обрано з урахуванням мети і завдань дисертації, а також її об'єкта та предмета. Під час підготовки дисертації застосовувалося поєднання загальнонаукових і спеціальних юридичних методів дослідження, зокрема: *системний метод* – у процесі комплексного дослідження кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору за кримінальним правом України, встановлення співвідношення цієї кримінально-правової норми з іншими нормами кримінального права, а також при дослідженні санкції аналізованої кримінально-правової норми; *метод юридичної герменевтики* – під час тлумачення окремих положень КК України та понять теорії кримінального права; *догматичний* – для виявлення проблем кримінально-правової регламентації відповідальності за пособництво державі-агресору, формулювання пропозицій щодо удосконалення КК України; *метод документального аналізу* – у рамках дослідження судової практики, що стосується предмета дослідження; *методи формальної логіки*, в тому числі *аналіз, синтез, порівняння та узагальнення* – під час встановлення змісту об'єктивних та суб'єктивних ознак складу пособництва державі-агресору; у процесі зіставлення наукових позицій щодо вирішення дискусійних питань; для формулювання висновків та пропозицій.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору за кримінальним правом України, в якому містяться рекомендації щодо правильної кримінально-правової кваліфікації відповідного посягання, а також пропозиції, спрямовані на удосконалення кримінального законодавства в цій частині. Основні положення, що становлять наукову новизну дисертації та виносяться на захист, полягають в тому, що:

вперше:

- сформульовано авторську концепцію соціальної обумовленості криміналізації пособництва державі-агресору як закономірного етапу трансформації кримінального законодавства України в умовах повномасштабної агресії, що ґрунтується на поєднанні воєнних, економічних та інформаційних факторів сучасного конфлікту;

- обґрунтовано комплексний характер безпосереднього об'єкта складу пособництва державі-агресору: основним безпосереднім об'єктом є воєнна безпека як складова національної безпеки України, а додатковим факультативним об'єктом можуть виступати життя та здоров'я особи, власність, громадська безпека, інші суспільні відносини; аргументовано, що це кримінальне правопорушення спрямоване на підлив окремих елементів

національної безпеки України або одночасно всіх загалом, що, зрештою, пов'язане з загрозою самому існуванню України як суверенної і незалежної демократичної, соціальної, правової держави;

- обґрунтовано, що пособництво державі-агресору не передбачає обов'язкової наявності співучасті при його вчиненні, зважаючи на що законодавчі положення ч. 2 ст. 31 КК України про добровільну відмову пособника не можуть застосовуватися при одноосібному вчиненні суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 КК України;

- запропоновано системний підхід до відмежування пособництва державі-агресору від державної зради, колабораційної діяльності та інших кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України та миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, який базується на використанні контекстуального елементу складу колабораційної діяльності;

- запропоновано ст. 111-2 КК України викласти у новій редакції:

Стаття 111-2. Пособництво державі-агресору

1. Умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора шляхом: реалізації рішень держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору чи підготовки з метою передачі, а також передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора -

караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

2. Не підлягають кримінальній відповідальності за цією статтею громадяни держави-агресора, які постійно або тимчасово не проживали в Україні на момент початку агресії.

удосконалено:

- теоретичні підходи до визначення об'єктивної сторони складу пособництва державі-агресору шляхом уточнення змісту форм пособництва державі-агресору та їх конкретизації на нормативному рівні;

- положення про те, що у ст. 111-2 КК України поняття «пособництво» вжите законодавцем в автономному значенні порівняно із розумінням пособника як виду співучасника кримінального правопорушення (ч. 5 ст. 27 КК України); під пособництвом державі-агресору законодавець розуміє умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору, збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою

завдання шкоди Україні; на відміну від пособника як виду співучасника кримінального правопорушення, суб'єкт складу пособництва державі-агресору надає сприяння (допомогу) не іншому співучаснику, а державі-агресору, збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора.

набули подальшого розвитку:

- наукові уявлення про те, що попри відсутність прямої вказівки в диспозиції ст. 111-2 КК України, конструктивно обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього складу є обстановка вчинення кримінального правопорушення – вчинити цей злочин можна лише в умовах збройної агресії з боку іншої держави чи за наявності окупованих територій, на яких державою-агресором встановлено окупаційні адміністрації;

- теоретичні положення про те, що виключити із кола суб'єктів аналізованого складу кримінального правопорушення доцільно не усіх громадян держави-агресора, а лише тих, які постійно або тимчасово не проживали на території України на момент початку агресії;

- положення про недоцільність виключення ст. 111-2 КК України. Скасування цієї норми призведе до виникнення прогалин у кримінально-правовому регулюванні, зокрема щодо притягнення до відповідальності іноземців та осіб без громадянства, які вчиняють суспільно небезпечні дії на користь держави-агресора, але не підпадають під ознаки інших складів кримінальних правопорушень.

Таким чином, одержані результати формують цілісну наукову концепцію кримінально-правової протидії пособництву державі-агресору, що має теоретичне значення для розвитку науки кримінального права та практичне значення для вдосконалення законодавства і правозастосовної діяльності в умовах воєнного стану та післявоєнної трансформації правової системи України.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки та рекомендації, наведені у дисертації, можуть бути використані: у *правотворчій діяльності* (для удосконалення кримінального законодавства України в частині нормативної регламентації відповідальності за пособництво державі-агресору); у *правозастосовній діяльності* (для розв'язання компетентними органами проблемних питань кваліфікації пособництва державі-агресору); у *науково-дослідній діяльності* (для подальших наукових досліджень проблематики кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в Україні); в *освітньому процесі* (для підготовки підручників, навчальних посібників і методичної літератури та викладання навчальних дисциплін кримінально-правового циклу).

Основні положення і результати дисертації доповідалися автором на засіданнях кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 з підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Національної поліції України ЛьвДУВС та апробовані автором на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні» (м. Львів, 12 грудня 2025 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки» (м. Львів, 20 лютого 2026 року) та Круглому столі «Правотворчість у сфері кримінальної юстиції: на шляху від війни до миру»: (м. Київ, 10 жовтня 2025 року).

Основні результати дисертації відображено у шести наукових працях. Серед них три статті, опубліковані в журналах, визнаних Міністерством освіти і науки України науковими фаховими виданнями з юридичних наук категорії «Б», та три праці апробаційного характеру, а саме:

1. Ковальчук М. Караність кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору» КК України. *Наше право*. 2025. № 4. С. 247-256. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.4.33>
2. Ковальчук М. Р. Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в Україні. *Європейські перспективи*. 2025. № 4. С.366-373. DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.4.51>
3. Ковальчук М. Р. Суб'єкт складу «Пособництво державі-агресору» (ст. 111-2 КК України). *Європейські перспективи*. 2025. № 2. С. 166-172. DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.2.22>
4. Ковальчук М. Об'єкт складу «Пособництво державі-агресору» (ст. 111-2 КК України) // *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні*: збірник матеріалів IX Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 12 грудня 2025 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2025. С. 543-546.
5. Ковальчук М. Проблеми кримінально-правової кваліфікації «Пособництва державі-агресору» (ст. 111-2 КК України) // *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки* (м. Львів, 20 лютого 2026 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2026. С. 268-270.
6. Ковальчук М. Р. Суб'єктивна сторона складу «Пособництво державі-агресору» (ст. 111-2 КК України) // *Правотворчість у сфері кримінальної юстиції: на шляху від війни до миру*: матеріали круглого столу (м. Київ, 10 жовтня 2025 р.). Київ, 2025. С. 203-208.

З огляду на викладене, фаховий семінар кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів

досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ приймає рішення надати Висновок про те, що дисертація Миколи КОВАЛЬЧУКА на тему «Відповідальність за пособництво державі-агресору за кримінальним правом України», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»,

1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для вітчизняної юридичної науки;

2) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальністю 081 «Право» у Львівському державному університеті внутрішніх справ;

3) відображена у шести публікаціях, зокрема: у трьох статтях, опублікованих у фахових виданнях категорії Б, перелік яких затверджено МОН України, а також у трьох тезах доповідей на науково-практичних заходах;

4) виконана дисертантом самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження автора;

5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Голова засідання фахового семінару:

завідувач кафедри кримінального права

та кримінології факультету № 1

(з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України)

Львівського державного університету

внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, професор

06.04.2026

Ірина ГАЗДАЙКА-ВАСИЛИШИН